

ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ PRO INOVACI ŠVP

Celkovému prozkoumání a vyhodnocení bylo podrobena 150 ŠVP ze Středočeského, Jihomoravského, Královehradeckého a Pardubického kraje. Při vyhodnocování ŠVP se však ukázalo, že některé z vybraných ŠVP neobsahovaly všechny námi vymezené oblasti ŠVP. Pro výpočet procentuálního záznamu výskytu hodnocených indikátorů v jednotlivých oblastech se vycházelo ze skutečného počtu ŠVP, kde se daná oblast vyskytovala.

A oddíl: Obecná analýza (výchovné a vzdělávací strategie)

Tabulka TH2(A)

Počet hodnocených ŠVP: 100

V rovině "Vztah ke čtení" byly nejvíce zastoupeny indikátory B1 (96,3%), A1 (62,9%) a D2 (62, 9%). V této rovině je tedy věnována výrazná pozornost vnímání čtení jako nástroje získávání informací, dále pak podpoře čtení jako volno časové aktivity žáků, dále pak seberealizaci žáka prostřednictvím četby.

Z pohledu výskytu indikátorů je opomíjena podpora denní četby a vedení si záznamu o četbě A2 (14,8%).

V rovině "Porozumění" byly nejvíce zastoupeny indikátory A1 (55,6%) a A2 (40,7%), které jsou zaměřené především na práci s explicitně vyjádřenými informacemi. V malé míře jsou zastoupeny indikátory A4 (22,2%) a A5 (22,2%), zaměřující se na práci s otázkami a na porozumění významu neznámých slov.

V rovině "Vyvozování" je procentuální výskyt všech zkoumaných indikátorů poměrně nízký. Nejvíce zastoupeny jsou indikátory B1 (33,3%) a E1 (33,3%), tzn. indikátory zaměřené na práci s hlavní myšlenkou a na konfrontaci vlastního pohledu na text s pohledem ostatních.

V rovině "Metakognice" jsou překvapivě zastoupeny všechny indikátory. Nejvíce je zastoupen indikátor A1 (44,4%), tzn. indikátor zaměřený na výběr textů dle záměru žáka a zdůvodnění této volby. Opomíjena je obhajoba volby čtenářské strategie v indikátoru C1 (11, 1%).

V rovině "Sdílení" se ve všech hodnocených ŠVP objevil indikátor C1 (100%), dále byl vysoce zastoupen také indikátor B1 (85,1 %). Tyto indikátory odkazují k seznamování žáků se základními pravidly komunikace a k dovednosti srozumitelně formulovat myšlenky z pohledu ostatních žáků. Opomíjena je práce s textem ve smyslu posouzení věrohodnosti příběhu (indikátor D1).

V rovině "Aplikace" se ze všech tří indikátorů nejméně vyskytl indikátor B2 (33,3%), který poukazuje na to, že žáci jsou pouze v menší vedeni ke kritickému přístupu k

mediálními informacím. Naopak výskyt ostatních dvou indikátorů (A1, B1) ukazuje na to, že žáci jsou vedeni ke čtení praktickému, věcnému i zážitkovému, dále, že jsou podněcováni využívat informace z textu v reálném životě.

B oddíl: Analýza vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura

Analýza 1. vzdělávacího období (TH1)

1. ročník Tabulka TH1(B1)

Počet hodnocených ŠVP: 112

V rovině "Technika čtení" se nejvíce vyskytovaly indikátory A1, A2, B1 (všechny zastoupeny 83,3%). Tyto indikátory zohledňují rozvíjení percepčních předpokladů (rozvoj sluchové analýzy a syntézy), seznamování se s grafickým kódem a propojování hlásky a písmene, dále vyjadřují obecně známé požadavky na technickou stránku čtenářského výkonu (plynulé čtení, s vhodnou intonací a frázováním). Dále jsou poměrně vysoce zastoupeny indikátory odkazující na integraci čtení a psaní do jednoho funkčního celku. Sporadicky se vyskytl indikátor D1, který zahrnuje volbu vlastní čtenářské strategie k dekódování (pouze 3,3%). Obecně je možno říci, že je malá pozornost věnována také "čtení potichu". Žáci jsou sporadicky seznamováni s různými postupy (hláskováním, slabikováním) a zřídka je jim tedy umožněna volba různých postupů (indikátor D2).

V rovině "Vztah ke čtení" byl výskyt všech indikátorů vyrovnaný, pohyboval se okolo 50%. Výjimku tvoří indikátory A1 (3, 3%) a C2 (5,3%), které odkazují k výběru strategií dle žánrů a dále motivují žáka, aby různými způsoby prokazoval kladný vztah ke čtení.

V rovině "Porozumění textu" se ukázaly nízké výsledky ve všech indikátorech. Výjimku tvořil indikátor A5 (73, 3%), kdy je žák veden ke stručnému převyprávění textu. Dále indikátor a C1 (63,3%), který se zabývá rozlišením formální stránky čteného textu.

V rovině "Vyvozování" se ukázaly nízké výsledky ve všech indikátorech. Indikátory A1 a A5 se v žádném z hodnocených ŠVP nevyskytly.

V rovině "Metakognice" se ukázaly nízké výsledky ve všech indikátorech. Práce s významovým kontextem (indikátor C1) se nevyskytl v žádném ŠVP. Výrazněji je zastoupen indikátor D1 (23, 3%), kdy jsou žáci vedeni k hodnocení výsledků vlastní práce.

V rovině "Sdílení" se nejvíce vyskytovaly indikátory A2 (60%), C1 (63,3%). Tyto indikátory odkazují k pozornému naslouchání čteného textu a rozvíjení komunikačních dovedností. Práce s rozlišováním mezi fikcí a realitou (indikátor B2) se nevyskytl v žádném ŠVP.

V rovině "Aplikace" byl výskyt všech indikátorů vyrovnaný, pohyboval se v rozmezí 30 % až 40%. Výjimku tvořil indikátor B3 (16,7%), který odkazuje na sporadické využívání práce s dalšími informačními zdroji.

Analýza 1. vzdělávacího období (TH1)

2. ročník Tabulka TH1(B2)

Počet hodnocených ŠVP: 123

V rovině "Technika čtení" se nejvíce vyskytovaly indikátory A1 (84,4 %), A2 (93%), B1 (93,8%). Tyto indikátory zohledňují rozvíjení percepčních předpokladů (rozvoj sluchové analýzy a syntézy), seznamování se s grafickým kódem a propojování hlásky a písmene, dále vyjadřují obecně známé požadavky na technickou stránku čtenářského výkonu (plynulé čtení, s vhodnou intonací a frázováním). Dále jsou poměrně vysoce zastoupeny indikátory odkazující na integraci čtení a psaní do jednoho funkčního celku. Sporadicky se vyskytly indikátory D1, D2 (oba 15,6%), které zahrnují volbu vlastní čtenářské strategie k dekódování. Žáci jsou sporadicky seznamováni s různými postupy (hláskováním, slabikováním) a zřídka je jim tedy umožněna volba různých postupů (indikátor D2).

V rovině "Vztah ke čtení" byl výskyt všech indikátorů vyrovnaný, pohyboval v rozmezí 50% - 70%. Výjimku tvoří indikátory A1 (31,3%) který odkazuje k výběru strategií dle žánrů. Na rozdíl od 1. ročníku se vyskytuje indikátor C2, který motivuje žáka, aby různými způsoby prokazoval kladný vztah ke čtení.

V rovině "Porozumění textu" se na rozdíl od 1. ročníku ukázaly výsledky ve všech indikátorech poměrně vysoké (50% - 80%). Výjimku tvořil indikátor A1 (15, 7%), který ukazuje na to, že žáci nejsou dostatečně vedeni k vyhledávání informací, explicitně v textu uvedených.

V rovině "Vyvozování" se ukázaly výsledky vyšší než v 1. ročníku. Nejméně jsou zastoupeny indikátory A2 (3, 1%) a A5 (6, 3%), které rozvíjejí u dětí schopnost porovnávat a vyvozovat jednoduché závěry.

V rovině "Metakognice" se ukázaly nízké výsledky ve všech indikátorech. Práce s významovým kontextem (indikátor C1) se vyskytl pouze ve 3,1% hodnocených ŠVP.

V rovině "Sdílení" se nejvíce vyskytovaly indikátory A2 (65,6%), C1 (68,8%). Tyto indikátory odkazují k pozornému naslouchání čteného textu a rozvíjení komunikačních dovedností. Práce s rozlišováním mezi fikcí a realitou (indikátor B2) se nevyskytl v žádném ŠVP.

V rovině "Aplikace" byl výskyt všech indikátorů vyrovnaný, pohyboval se v rozmezí

30 % až 50%. Nejvíce byl zastoupen indikátor B1 (50%), který směřuje k využití informací získaných aktivním poslechem předčítaného textu.

Analýza 1. vzdělávacího období (TH1)

3. ročník Tabulka TH1(B3)

Počet hodnocených ŠVP: 132

V rovině "Technika čtení" se v porovnání s předchozími ročníky se objevuje poměrně vysoce zastoupen indikátor C1 (82,9%), který ukazuje na to, že je věnována pozornost rozvoji dovednosti "čtení potichu" s důrazem na porozumění čteného textu. Také ostatní indikátory byly poměrně hojně zastoupeny. Výjimku tvořil indikátor D2 (34, 3%), který má přímou souvislost s rozvojem dekódování a je aktuální spíše u žáků nižších ročníků B1 (93,8%).

V rovině "Vztah ke čtení" byl výskyt všech indikátorů vyrovnaný, pohyboval v rozmezí 50% - 80%. Nejvíce byly zastoupeny indikátory B1 (88,6%) a B2 (82,9%), kdy žáci jsou nenásilnou formou vedeni k rozlišování některých slohových útvarů a žánrů.

V rovině "Porozumění textu" se na rozdíl od 1. ročníku ukázaly výsledky ve všech indikátorech poměrně vysoké (50% - 90%). Výjimku tvořil indikátor A3 (40, 0%), který ukazuje na to, že žáci nejsou dostatečně vedeni k odlišování podstatných a okrajových informací v textu uvedených.

V rovině "Vyvozování" se ukázaly výsledky výrazně vyšší než v 1. a 2. ročníku. Nejméně jsou zastoupeny indikátory A2 (22,9%) a A5 (22,9%), které ukazují na to, že žáci se méně zaměřují pozornost na jednání postav a dále nejsou dostatečně podněcováni k tomu, aby přemýšleli o pravděpodobnosti událostí a posuzovali jejich věrohodnost.

V rovině "Metakognice" se ukázaly nízké výsledky ve všech indikátorech, jsou však vyšší než v 1. a 2. ročníku. Objevila se zde tedy vzrůstající tendence. Indikátor C1 (práce s významovým kontextem) se vyskytl pouze v malé míře v 17,1% hodnocených ŠVP.

V rovině "Sdílení" se nejvíce vyskytovaly indikátory A1 (65,7%), A2 (71,4%) a C1 (80%). Tyto indikátory odkazují k sdílení prožitků a zážitků z četby s ostatními žáky a učitelem a rozvíjení schopnosti komunikace na základě četby.

V rovině "Aplikace" byl výskyt indikátorů (A1, B1, B2) vyrovnaný a pohyboval se v rozmezí 60 % až 70%. Výjimku tvořil indikátor B3 (42,9%), který odkazuje na ověřování si informací také v dalších informačních zdrojích.

Analýza 2. vzdělávacího období (TH2)

4. ročník Tabulka TH2 (B4)

Počet hodnocených ŠVP: 134

V rovině "Vztah ke čtení" byl výskyt všech indikátorů vysoký, pohyboval v rozmezí 60% - 90%. Nejméně byly zastoupeny indikátory D1 (42,9%) a D2 (51,4%), které ukazují na to, že v porovnání s ostatními indikátory v této rovině, není tolik věnována pozornost rozvíjení čtenářského chování a postojů.

V rovině "Porozumění textu" se ukázaly výsledky ve všech indikátorech poměrně vysoké (60% - 90%). Výjimku tvořil indikátor A4 (28,6%), který ukazuje na to, že žáci nejsou dostatečně vedeni k formulování otázek zjišťujících doslovné informace z textu.

V rovině "Vyvozování" se ukázaly výsledky výrazně nevyrovnané. Nejvíce byl zastoupen indikátor B1 (82,6%), který se zaměřuje na práci s hlavní myšlenkou a poselstvím textu. Ostatní indikátory však vykazovaly výskyt pod 40%. Pouze sporadicky se vyskytl indikátor B3 (11,4%), který se zaměřuje na formulaci vlastních hypotéz a ověřování těchto hypotéz.

V rovině "Metakognice" se ukázaly poměrně nízké výsledky ve všech indikátorech. Pouze sporadicky se vyskytl indikátor C1 (2,9%), což ukazuje na to, že žáci nejsou dostatečně vedeni k tomu, aby vysvětlili volbu své čtenářské strategie.

V rovině "Sdílení" se ukázaly výsledky ve všech indikátorech poměrně vysoké. Výjimku tvořily indikátory C2 (8,6%), D1 (31,4%). Tyto indikátory odkazují na to, že žáci nejsou dostatečně vedeni k uvědomění si názorové a postoje plurality a aktivně se zajímá se o četbu druhých.

V rovině "Aplikace" byl výskyt indikátorů (A1, B1) vyrovnaný a pohyboval se v rozmezí 70% až 80%. Výjimku tvořil indikátor B2 (28,6%), který ukazuje na to, že žáci nejsou dostatečně vedeni ke kritickému přístupu k mediálním informacím.

Analýza 2. vzdělávacího období (TH2)

5. ročník Tabulka TH2 (B5)

Počet hodnocených ŠVP: 132

V rovině "Vztah ke čtení" byl výskyt všech indikátorů vysoký, pohyboval v rozmezí 50% - 90%. Nejméně byly zastoupeny indikátory D1 (51,4%) a D2 (57,1%), které ukazují na to, že v porovnání s ostatními indikátory v této rovině, není tolik věnována pozornost rozvíjení čtenářského chování a postojů.

V rovině "Porozumění textu" se ukázaly výsledky ve všech indikátorech poměrně vysoké (60% - 90%). V porovnání s výsledky analýzy 4. ročníku vzrostla hodnota indikátoru A4 (34,3%), což ukazuje na to, že se žáci v tomto ročníku již více zaměřují na práci s otázkami ve vztahu k čtenému textu. Přesto tento indikátor, v porovnání s ostatními indikátory v rovině, je stále málo zastoupen.

V rovině "Vyvozování" se ukázaly výsledky výrazně nevyrovnané. Nejvíce byl zastoupen indikátor B1 (91,4%), který se zaměřuje na práci s hlavní myšlenkou a poselstvím textu. Ostatní indikátory však vykazovaly výskyt pod 50% . Pouze sporadicky se vyskytl indikátor E1 (17,1%), který se zaměřuje na užívání konfrontačních prostředků mezi vlastním pohledem na text a nazíráním ostatních žáků.

V rovině "Metakognice" se ukázaly poměrně vyrovnané výsledky v indikátorech A1,A2 a B1 (40- 50%). Pouze sporadicky se opakovaně vyskytl indikátor C1 (5,7%), což ukazuje na to, že žáci stále nejsou dostatečně vedeni k tomu, aby vysvětlili volbu své vlastní čtenářské strategie.

V rovině "Sdílení" se ukázaly výsledky ve všech indikátorech poměrně vysoké. Výjimku tvořily opět indikátory C2 (20,0%), D1 (31,4%), i když došlo v porovnání se 4. ročníkem k nárůstu v indikátoru C2. Tyto indikátory odkazují na to, že žáci nejsou dostatečně vedeni k uvědomění si názorové a postojev plurality a aktivně se zajímá se o četbu druhých.

V rovině "Aplikace" byl výskyt všech indikátorů vyrovnaný a pohyboval se v rozmezí 60% až 80%. Oproti 4. ročníku došlo k nárůstu indikátoru B2 (57,1%), který ukazuje na podporu kritického přístupu k mediálním informacím.

C oddíl: PRŮŘEZOVÁ TÉMATA (TH3)

Tabulka TH3(1a); TH3(1b); TH3(1c); TH3(2d); TH3(2e)

Hodnocení průřezových témat bylo sledováno v obou vzdělávacích obdobích. Záznamy hodnocení 1. vzdělávacího období jsou uvedeny v tabulkách TH3(1a); TH3(1b); TH3(1c); záznamy hodnocení pro 2. vzdělávací období obsahují tabulky TH3(2d); TH3(2e).

Obecně je možno říci, že indikátory napříč všemi rovinami se objevovaly nejvíce v průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova (OSV), přičemž výskyt indikátorů v tomto průřezovém tématu vykazoval od 1. do 4. ročníku vzrůstající tendenci. Naopak v 5. ročníku se indikátory rovin čtenářské gramotnosti v průřezovém tématu OSV vyskytovaly v porovnání s ostatními ročníky méně.

Ve 4. a 5. ročníku se v průřezových tématech Multikulturní výchova (MV) a Mediální výchova (MDV) objevují některé indikátory ze sledovaných rovin Vztah ke čtení a Porozumění textu.

V ostatních průřezových tématech se obsahy indikátorů sledovaných rovin vyskytují pouze sporadicky, anebo se vůbec nevyskytují.

Z výsledků Obecné analýzy (Výchovné a vzdělávací strategie) vyplynulo, že pozornost je cílená především k rozvíjení v rovinách "Vztah ke čtení", "Sdílení" a "Aplikace". Toto tvrzení však nelze generalizovat, protože také některé z indikátorů ve výše uvedených

rovinách jsou zastoupeny spíše v menší míře. Obecně lze říci, že menší pozornost je věnována rovinám "Porozumění textu", Vyvozování a Metakognice.

Z analýzy předmětu Český jazyk a literatura v 1. vzdělávacím období vyplynulo, že zvýšená pozornost je věnována rovině Technika čtení, avšak některé z významných indikátorů se zde objevují také pouze sporadicky. Jedná se zejména o využívání vlastních čtenářských strategií na úrovni dekódování. V 1. a 2. ročníku bylo dále zjištěno, že je upřednostňováno hlasité čtení na úkor tichého čtení. To je rozvíjeno až ve 3. ročníku.

Obecně není v 1. ročníku věnována pozornost práci s textem na úrovni rozvíjení porozumění; indikátory v rovině Vyvozování se vyskytovaly v 1. a 2. ročníku velice zřídka. Jako pozitivní se ukázalo, že ve 3. ročníku se výuka začíná postupně zaměřovat na rozvíjení dovedností v této rovině. Domníváme se však, že pro efektivní rozvoj čtenářských kompetencí žáka je klíčové, aby se žáci systematicky setkávali s rozvojem vyšších čtenářských dovedností již od 1. ročníků

Z analýzy předmětu Český jazyk a literatura v 2. vzdělávacím období vyplynulo, že žáci nejsou dostatečně motivováni k pravidelným návštěvám knihovny a nejsou dostatečně podporováni ve svých volno-časových aktivitách ve vztahu ke čtení a k rozvoji čtenářství.

V rovině Porozumění bylo zjištěno, že není věnována dostatečná pozornost v oblasti práce s otázkami. V rovině vysuzování byla zjištěna nedostatečný rozvoj příležitostí formulovat vlastní hypotézy a ověřovat správnost těchto hypotéz. Žáci jsou méně motivováni k tomu, aby přemýšleli nad pravděpodobností událostí a posuzovali věrohodnost příběhu. Nedostatečně také konfrontují vlastní pohled na text s pohledem ostatních spolužáků.

V rovině Metakognice výrazně chybí práce s obhajobou volby vlastní čtenářské strategie.

Z analýzy roviny Sdílení vyplynulo, že žáci nejsou dostatečně vedeni k uvědomění si názorové a postojevé plurality v souvislosti s vnímáním textu ostatními spolužáky.

V rovině Aplikace byla zjištěna menší míra rozvíjení kritického přístupu u žáků 4. ročníku.

PŘÍLOHY

Závěry a doporučení pro inovaci _příloha výsledky analýzy